

Nr 1 2015

Áarjelsaemien gærhkoepaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkblad

Daerpies
Dierie

Ny kirkebok på sørsamisk. Side 2

Möt nya biskopen! Sid 5

Saemiej dajvese tjihtedin. Bielie 20

Elsa Andersson og Irene Dorra ser fruktene av sitt arbeid på bibel.no.

Ved oppstarten av Lopme Naestie i Funäsdalen ble arbeidet med bibeloversettelsen feiret og markert. Det er nå avsluttet et 12-årig prosjekt som har gitt oss mange av de sentrale bibeltekstene i ny sørsamisk språkdrakt og -prakt.

Det som nå er gjort ferdig er litt over halvparten av bibeltekstene som blir brukt i Den norske kirke og Svenska kyrkan ved gudstjenestene gjennom året.

Tekstene blir gjort allment tilgjengelig på nett på www.bibel.no, så det er fritt fram å lese for alle. Det blir ikke trykt noen papirutgave

i første omgang, men noen endelig avgjørelse er ikke tatt.

ARBEIDET FORTSETTER

Målet er at hele Bibelen skal oversettes, steg for steg, og nå settes et nytt 3-årig prosjekt i gang.

– Vi vil ha en redaksjonsgruppe bestående av meg, Karin Rensberg-Ripa og Lajla

Baakoe saemine sjiidteme – Ordet har blitt samisk

Mattsson Magga, forteller pensjonert prest Bierna Bientie som står for oversettelsen fra Bibelens originalspråk, hebraisk og gresk.

I tillegg vil Ole Henrik Magga være konsulent, og man har også en lesegruppe som kontrollerer at det blir et godt og lesbart samisk språk.

SØRSAMISK SPRÅKFØRING

– Vi deltok på oversettelses-seminar på Steinkjer i januar, og der ble vi spesielt oppmerksomme på "skandina-

vismen" som lett gjør seg gjeldende i språket, forteller Bientie.

Det er norske/svenske måter å sette opp setninger på som man ubevisst overfører til samisk. Bibelen skal være av høy språklig kvalitet med tydelig sørsamisk språkføring, både i valg av ord og setningsoppbygging. Responsen fra forsamlingen tyder på at de har oppnådd akkurat det.

EINAR BONDEVIK

Ny kirkebok på sørsamisk

***Mijjen gærhko-gærja*, Vår kirkebok, ble lansert den 6. februar. "Vi bryter bånd etter bånd, og vi bryter et nytt i dag", sier Tore Johnsen, generalsekretær i Samisk kirkeråd.**

Det har vært en utfordring å samle materiell på sørsamisk som ikke bare er oversettelse men noe eget, sier Tore Johnsen på lanseringen av den nye fireårsboka i Trondheim.

Boken tar utgangspunkt i den samiske kulturen i tillegg til det kristne, og skaper på denne måten et unikt materiell.

Jeg tror boka kommer til å sette spor i flere kirkelige rom enn bare trosopplæringen, fortsetter han.

SØRSAMISK LIVSVERDEN

Dette er ikke "min" kirkebok, det er "vår" kirkebok, sier forfatter Anne-Grethe Leine Bientie.

Sammen med illustratør Ellen Sara Reiten Bientie har hun skapt en ny fireårsbok med den sørsamiskelivsverdenen og fellesskapet som utgangspunkt. Gjennom boka følger vi gutten Laara og vi

får være med når han hører fortellinger om Jesus og kirken.

Boka vever sammen bibelfortellinger med sørsamisk kultur, noe som kommer sterkt til syne gjennom illustrasjonene og fokuset på fortellingen som formidling.

TOSPRÅKLIG PRAKTBOK

Hovedteksten i boka er på sørsamisk, men som tospråklig inneholder boken også norsk tekst. Tanken er at boken skal inkludere alle samiske barn, også de som ikke kan språket helt ennå.

Under middagsbønnen i Nidarosdomen ble boken kort presentert og delt ut til barna som var til stede. Lanseringen fortsatte så i Erkebisppegården, der kaffe og kaker ventet.

Vi er stolte over å være bidragsytere til at denne boka nå blir utgitt, sier Tore Johnsen og gratu-

lerer forfatter og illustratør med blomster og klemmer for det han kaller en "ny praktbok".

Mijjen gærhko-gærja ble også lansert i Røros, Mo i Rana og Hattfjell dal samme dag.

IKKE BARE FOR FIREÅRINGER

Dette har vært vårt hjertebar. Jeg håper den vil bidra til å styrke barnas samiske identitet, sier Odvin Leine Bientie, nestleder i SÅR.

Han tror boken kommer til å fenge alle aldersgrupper, også de voksne. At boken skal være "vår" var noe alle la vekt på under lanseringen. Tore Johnsen og forfatter Anne-Grethe Leine Bientie var ikke de eneste som ser på boken som en familiebok.

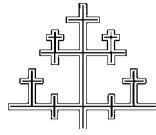
Mijjen gærhko-gærja er en bok for alle, samtidig som det er en fireårsbok. I 2015 kommer

Sara Joanne Eliassen med ny kirkebok.

Saemien Åålmege til å dele ut boken til alle barn mellom 4 og 10 år.

LINA S. JØNSSON

Refleks bergar liv!

Det er godt å bli sett og rekna med. Gjennom vinteren har vi lagt godt merke til kor god hjelp refleksar er i trafikken. Det gir signal om at her er det nokon, og det vi ser kan vi ta hensyn til.

I denne utgåva av Daerpies Dierie kan du lesa om fleire gode "refleksar". Det eine er *Mijjen gærhkoegærja*, 4-årsboka som Saemien Åålmege vil dela ut til sine barn. I den norske kyrkja har det vore delt ut ei slik bok i over 40 år. Nå er det kome ei bok som tek utgangspunkt i samisk miljø, ikkje berre ei oversetjing.

Vidare er utstillinga *Dalvedh* tilgjengeleg, no i Trondheim. Den bringer fram den samiske historia i sør som har vore mørklagd og gjort usynleg i lang tid. Leif Braseth si nye bok *Samer i sør* er òg eit flott bidrag i så måte.

Og sist vil eg ta fram bibel-arbeidet. Uansett om du les hyppig i Bibelen eller ikkje så er det ei viktig bok i vår kultur, både når det gjeld innhald og språk. *Jih Baakoe almetjinie sjidti, jih*

"Når språk, kultur og historie ikkje blir verdsatt så er det fare for psykisk og mental helse."

mijjen luvnie låavth-gåetiem tseegki/ Og Ordet vart menneske og tok bustad mellom oss. Ordet har teke bustad på sørsamisk, både språk og mark. Eit viktig steg er teke på vegen mot at heile Bibelen skal vera tilgjengeleg på hjarte-språket.

Men så er det vondt å bli oversett. I trafikken betyr det fare for liv og helse.

Når språk, kultur og historie ikkje blir verdsatt så er det fare for psykisk og mental helse. Det er derfor dobbelt vondt å høyra at det er grunnen til at Sáminourra bryt samarbeidet med Svenska kyrkan om konfirmasjonsleir. Vi håpar at ein vidare dialog der vil føra fram.

For reindriften er det òg store utfordringar i våre område. Og når aktive utøvarar i næringa i møte

med vindmølle-utbyggarar opplever at dei som lever med reinen er dei som har minst greie på reindriften, då er det både riv ruskande galt og vondt å høyra.

Kyrkja er i endring, både i Norge og Sverige. Relasjonen til staten er tydeleg endra i skrift og paragrafar. Men det ligg ein fare i det. Kyrkja kan bli inneslutta. Då sviktar den sitt oppdrag. "Gå ut", sa Jesus. For det han kom med er nettopp til hjelp og nytte (og frelse) for folk og samfunn.

Ei kyrkje skaper òg rammer rundt folk sine liv, gir livshjelp i kvardag og fest. Det trengst i samfunnet, sjølv om vi då må tåla å bli stilt kritiske spørsmål til kva måte det skjer på. Det tåler vi, både som kyrkje og samar, men vi tåler ikkje å vera usynlege! Det som ein ser kan ein forholde seg til. Det ein ikkje ser blir utan betydning.

På den samiske nasjonaldagen 6. februar fekk eg delta ved fleire arrangement. Eg opplever at dagen blir stadig meir tydeleg i folk sitt medvit og det offentleg liv. Det er bra. Kyrkja er aktiv her, og det skal den fortsatt vera. Det er viktig å vera synleg, som samisk og som kyrkje – og det er det vi vil vera, ei samisk kyrkje. Eg håpar du er med på det!

EINAR BONDEVIK

FOTO: ARKIVBILD

Vården går före

Nu har vården, främst psykiatri, på sydsamiskt område inlett ett gränsöverskridande samarbete. Se separat artikel i detta nummer av Daerpies Dierie. På norsk sida finns kulturell och språklig kompetens som det finns för lite av på svensk sida. Alltså arbetar man fram ett avtal om samarbete.

Hur vore det att göra något liknande inom det kyrkliga området?

Samer lever, har släkt, jobbar ofta i båda länderna. Nationsgränsen och nationalkyrko-gränsen är irrelevant. På norsk sida har samisk meninghet samlat kompetens och erfarenheter. På svensk sida vacklar det samiska arbetet. Så varför inte avtala ett samarbete?

URBAN ENGVALL

Ta paus!

Det är rimligt att Sverige nu pauser nya gruvor och prospekteringar under tre år. Det skrev elva forskare nyligen i en debattartikel i Svenska Dagbladet. Pausen ska användas för att urfolksrepresentanter, forskare, tjänstemän och politiker ska kunna utreda hur en hållbar mineralstrategi ska kunna se ut. Säkert har även kyrkorna något att bidra med i ett sådant

FOTO: SHUTTERSTOCK

prövande: etik, livstolkning, prioriteringar, helighet, vördnad.

URBAN ENGVALL

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jih daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker

Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jih gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Första sidan:

Konfirmantane Tova Thomasson, Johannes Fjällgren og Signe Rensberg deltok under den samisk-svenske kveldsmessa i Funäsdalens kyrka som innleia Lopme Naestie.

Foto: Einar Bondevik

Familietreff i Trondheim

Juni Elen Henriksen Kelly lager kort som ved dagens slutt viser seg å være en gave til ungdomsleder Anna Jønsson.

Tradisjon tro arrangerte SÅR familietreff i Trondheim første helgen i advent.

De minste barna fikk denne gangen delta på joiking, boklesing og dramatisering, samtidig som det har vært workshops, sangleker og frilek sammen med Meerke Krihke Leine Bientie og

ungdomslederne Anna Jønsson og Lajla Lifjell.

For de eldre barna og ungdommene sto blant annet bowling, kinobesøk og klatring på programmet, utover det å bare

møtes og henge sammen i helgen.

NOE FOR ALLE

Juni Elen Henriksen Kelly har lagd armbånd av skinn og store perler. Hun holder på med sitt tredje, men vet ikke helt hvem som skal få smykkene som gave ennå. Hun får litt hjelp til å knyte sammen det ferdige armbåndet av ungdomsleder Anna før de beveger seg over til papir- og klistremerkestasjonen.

Det finnes glitter, lim, papir og modelleire i alle farger, og mens barna er i sving med å lage kort, elefanter i leire eller spille brettspill, så er de voksne samlet for foredrag.

VIKTIGE TEMA

Jeg er selv interessert i økologi og filosofi og fant temaene i dag veldig spennende. Det er rystende å tenke på hvordan storkapitalen tar seg til rette i naturen og overkjører urfolk, sier mor til Juni Elen, Barbara Kelly engasjert.

Hun referer til foredraget til

Terje Haugen og Egon og Charlotta Kappfjell om reindriftas utfordringer.

Tidligere på dagen holdt Oddvar Andersen foredrag om grunnlovsjubileet, og etter foredragene ble lørdagen avsluttet med gudstjeneste i Ila kirke.

HØRER HJEMME

Vi føler oss hjemme i menigheten, forteller Barbara.

Hun er opprinnelig fra Skottland men har bodd i Norge i mange år. Hun bor i dag på Røros og ble for alvor kjent med den samiske menigheten da hun i 2008 la merke til Bierna Bientie under en gudstjeneste i Nidarosdomen.

Hun tok senere kontakt og spurte om han kunne døpe dattera Juni Elen som har samisk far – noe Bierna gjorde. De har vært med på det årlige familietreffet siden, og det er hun sikker på at de kommer til å fortsette med i årene fremover også.

TEKST OG FOTO:
LINA S. JØNSSON

Kultuvrebaalhka Saemien Sijtese

Saemien Sijte Snåasen foenten kultuvrebaalhkam jaepien 2014 åadtjoeji. Snåasen foente dam kultuvrebaalhkam Snåasen tjielten jñ Sparebanken 1'en gaavhtan juaka. Saemien Sijte dam kultuvrebaalhkam dan soe eadtjohke barkoe gellie jaepiej tjirrh åadtjoeji.

Saemien Sijte eensi jñ eadtjohke barkeminie. Saemien Sijte ovmessie vuekine vïssjeles-laakan barkeminie åarjelsaemien kultuvrem vuesiehtidh, nænnoestidh jñ vaarjelidh. Saemien Sijte lea dovne Snåasesne, daennie laantesne jñ gaske-naasjovnalesne barkeme.

SAEMIEN SIJTEM GARMERDIBIE Snåasen tjielten åejvie, Vigdis Hjulstad Belbo, håaloeji gosse Saemien Sijten museumdirektöre Birgitta Fossum dam kultuvrebaalhkam åadtjoeji. Hjulstad Belbo jñjnñh tjaebpies baakoeh Saemien Sijten bijre soptsesti.

– Mijjieh Saemien Sijtem garmerdibie, daelie aavoedibie gosse maechtebe daan jaepien kultuvrefoentem Snåasesne Saemien

Sijtese vedtedh, Hjulstad Belbo jehti.

– Stoere earoe lea dam Snåasen foenten kultuvrebaalhkam åadtjodh. Hijven damtedh Snåasen ektievuekie åtna Saemien Sijten jñ mijjen barkoe vihkele. Dihte mov vaajmoem hov aejkeste jñ iedtjem vadta, Fossum jeahta.

– Mijjieh sijhtebe daam baalhka nuhtjedh naan jeatjah museumen gåajkoe vuelkedh vuejnedh guktie dej luvnie. Mejtie mijjieh orre åssjalommesh åadtjoe, Fossum soptseste.

Snåasen foenten dam kultuvrebaalhkam Snåasesne juaka. Snåasen foente jaepien 2009 tseegkesovvi jñ baalhka 10 000 kråvna.

TEKSTE JÑH GUVVIE:
MAJA MARIE JÅMA

Museumdirektöre Birgitta Fossum aavosne kultuvrebaalhkan åvteste.

Saemien Sijte fikk pris

Saemien Sijte fikk Snåsafondets kulturpris for 2014. Saemien Sijte fikk mye skryt og fine ord fra Snåsa kommunes ordfører Vigdis Hjulstad Belbo for sitt arbeide for sørsamisk kultur. Saemien Sijte ønsker å bruke kulturprisen på 10 000 til en studiereise for de ansatte.

”Engagerade samer behövs”

Mångfald berikar. Men för att kyrkan ska vara samernas kyrka behövs aktiva och engagerade samer. Det säger biskop Eva Nordung Byström.

När Daerpies Dierie (DD) möter stiftets nya biskop har hon varit i tjänst en månad, och under den tiden har det varit både jul och nyår. Kanske är det för tidigt för att ställa konkreta frågor om samisk verksamhet.

– När det gäller det samiska känner jag mig ganska kort i rocken, säger hon.

SAMISKA FRÅGOR AKTUELLA

Men Eva blir biskop i ett skede då samiska frågor är aktuella på många sätt i samhälle och kyrka. Vid biskopsvigningen i Uppsala domkyrka fanns samiska inslag i gudstjänsten. Kyrkomötet hade just sagt nej till en motion som önskade att kyrkan skulle arbeta för ett ratificerande av ILO 169, FN-konventionen om urfolks rättigheter.

Ärkebiskopen formulerade Svenska kyrkans kraftfulla stöd för samers rättigheter i en debattartikel i Dagens Nyheter. Svenska kyrkan sammanställde, tillsammans med flera andra organisationer, till FN kritik mot svenska staten när det gäller behandling av urfolk och minoriteter.

Och, nu senast, den samiska ungdomsorganisationen Sáminuorra har lämnat samarbetet med Svenska kyrkan gällande det årliga samiska konfirmandlägret, sedan förra året förlagt till Luleå stift.

MYCKET ATT LÄRA

Biskop Eva är ödmjuk och erkänner att hon har mycket att lära. Och hur lär man sig? Främst genom möten, förstås. Så det är säkert fritt fram för Gaaltije, Sametinget, Sáminuorra, samebyar- och föreningar, Samisk menighet och samiska församlingar att bjuda in till samtal, möten och samverkan.

Vad gäller grundläggande förhållningssätt är biskop Eva tydlig:

– Mångfald berikar. Till exempel när det gäller förståelse av tron. Ju fler tolkningar desto närmre sanningen.

Eva har engagerat sig i HBTQ-frågor och är stolt över att tillhöra en kyrka som tydligt sagt ifrån när

FOTO: KERSTIN STICKLER

Eva Nordung Byström, biskop i Härnösands stift.

det gäller människors lika värde och minoriteters rättigheter. Utifrån sådana erfarenheter kan hon också säga:

– Det är en stor gåva att få lyfta fram vår urfolkskultur.

KYRKAN SKULLE VARA TYDLIGARE

Vi kommer förstås in på ILO 169. Säger biskop Eva, sydsamernas svenska biskop, som sin kollega i Luleå stift, att kyrkomötet borde ha sagt ja till motionen som ville att kyrkan aktivt skulle arbeta för en ratificering?

– Känslomässigt blir jag upprörd över kyrkomötets beslut. Jag tycker att kyrkan skulle vara tydligare. Men jag behövs också läsa på för att mera förstå vad det handlar om, säger hon.

När DD möter biskop Eva är det inte långt till samernas nationaldag. Hur är det med kyrkans engagemang i nationaldagsfirandet i stiftet?

Själv medverkar hon i den samiska inledningsgudstjänsten vid teologifestivalen i Uppsala som startar just sjätte februari. Och här hemma har

hon inte riktigt hunnit få koll på allt. Enligt stiftets webbplats är det ett par församlingar som uppmärksammar dagen, Åre och Örnköldsvik, församlingar som jobbar i relation till samiska organisationer och enskilda samer.

ÖMSESIDIGT ANSVAR

– Om något ska hända behöver kyrkan aktivt engagerade samer, säger biskop Eva. Man kan inte bara sitta och vänta.

Samma sak gäller förstås församlingar: Man kan inte bara sitta och vänta på att samerna ska komma. Man måste också visa att man är relevant.

(Det ömsesidiga ansvaret skriver den tidigare biskopen i Härnösand Karl-Johan Tyrberg om i ett föredrag som kan läsas på www.svenska-kyrkan.se/harnosandsstift.)

Biskop Eva har mött en hel del av vi- och domtänkande, bland annat i sitt arbete med HBTQ-frågor. Hon har bott och bor i trakter där det funnits och fortfarande finns mötesplatser mellan samer och icke-

samer när det gäller synen på mark-, jakt- och fiskerättigheter.

”NU ÄR GUDS TID”

Biskopar har av tradition valspråk. Biskop Evas lyder: ”Nu är Guds tid.” Hon utvecklar:

– Nu är vi här. Alla kommer vi med våra ryggsäckar fyllda av erfarenheter och förhållningssätt. Nu och här får vi hänga av oss det vi släpar omkring på. Också det som är tungt och svårt. Vi erbjuds släppa taget och får vara ärliga och uppriktiga.

När Eva var liten ville hon själv vara same. Nu är hon biskop i ett av landets samiska stift och har en samisk biskopsstav i sitt kontorsrum.

URBAN ENGVALL

”Gadtsegarhkh” luste maanetjidie

Akten aejkien fierhten asken maanetje-fuelhkieh Plassjesne tjåanghkenieh. Dejtie tjåanghkojde gåhtjobe ”Gadtsegarhkh”.

Gadtsegarhkh lij baakoe provhkin tjetskehke maanaj bijre. Dennie tjåanghkosne maanah åadtjoeh gaskebiejje-beapmoem. Dellie gieline kultuvren mietie stååkedieh. Luste maanide sinsitniem råakedh jñh gielim utnedh.

laavloeminie. Dan gjñren edtjebe lustestalledh, vuesieh-timmien gaavhtan edtjebe bååhkesjidh, vytnesjidh jñh bienjigujmie vuedejh. Gadtsegarhken tjåanghkojde gaajhkesch maehtieh båtedh.

LUSTESTALLEDH

Dan tjaktjen mijjeh gaerti-enisnie guessine mñneme, rijreme jñh bowlingem spealdamme, dovne ålkone jñh gåetesne orreme. Ovmessie aamhtesh fierhten aejkien. Baakoeh aamhtesidie mejgujmie stååkedeminie jñh

Isak Rensberg (Plassje) tuhtjie luste maanajgumie stååkedidh. Akten aejkien guessine staellesne.

TEKSTE JÑH GUVVIEH:
AINO LINNEA DANIELSEN

Morsomt for de yngste

Gadtsegarhkh er morsomt for de yngste. En gang i måneden samles småbarnsfamilier på Røros. Ordet ”Gadtsegarhkh” er ofte brukt om nysgjerrige barn. Der får barna middag før

vi leker med språket og kulturen. Barna har blant annet fått vært med på bowling, gårdsbesøk og ridd på hest. Gadtsegarhkh er åpen for alle.

Saemiedigkien åejvie guessine

Aili Keskitalo guessine Saemien Åålmegisnie Tråantesne. Keskitalo noere viehkietjåajgumie soptsesti.

Aili Keskitalo guessine Saemien Åålmegen gåajkoe bööti jñh noere viehkietjåajjine åahpenadti. Fierhten jaepien Saemien Åålmegen fuelhkieltjåangh-kose Tråantesne byörie.

Keskitalo gaajhkesidie bårastehti jñh håaloeji noere viehkietjåajjide mah Tråantesne båateme. Dah madtjeldehtin

gosse Keskitalo dejtie garmerdi. Soptsesti Saemiedigkie sæjhta viehkietidh guktie gaajhkh noere almetjh ietnien gielim maehtieh vaarjelidh jñh nænnoestidh.

IETNIEN GIILEM NÆNNOESTIDH
Keskitalo dan tjetskehke daejredh guktie Saemien Åålmegen gielim eevtjie.

– Væjtie gaajhkh saemien

Å lære sitt morsmål

Sametingspresident Aili Keskitalo besøkte Saemien Åålmegen under familietreffet i Trondheim i vinter. Der møtte hun en del av de som er utdannet som ungdomslederne hos Samisk kirkeråd. Ungdoms-

lederne fortalte om noen av sine arbeidsoppgaver i Saemien Åålmegen. Keskitalo poengterte i sin tale at hun har et inderlig ønske om at alle samiske barn og unge skal få mulighet til å lære sitt morsmål.

maanah jñh noerh åadtjoeh ietnien gielim lieredh! Saemiedigkie edtja dijjem dahkoe dåarjelidh. Mov mielen mietie Saemiedigkie tjarke barkeminie jñh maahta ”klaahkine” jñh viehkine dijese sjidtedh, Keskitalo jeehti.

STOERE FUELHKINE
Saemien Gærhkoeraerie noere viehkietjåajjide ööhpehtamme. Gosse göökte jaepieh kuvjesne, dellie maehtieh noere vieh-

kiehtåajjine barkedh. Dah noere viehkietjåajjah Keskitalose soptsestin guktie Saemien Åålmegisnie barkeminie.

– Muvhtene skylleme-maanajgumie ektine jallh nuerebe maanajgumie. Numhtie lustebe gaajhkesidie gosse tjåanghkenibie. Hijven domtoe gosse stoere ”fuelhkie” ektesne lea, Lajla Kristine Lifjell eadtjohke soptseste.

TEKSTE JÑH GUVVIE:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Maja Elena Jåma-Kant jñh Meehte Jåma-Kant orre spielem pryövedeminie.

Orre spiele: "Mij baakojde?"

Aajege, saemien giele- jñh maahtoejarnge Rørosesne, orre baakoekåarth-spielem dorjeme. "Mij baakojde?" maahta åarjel-saemien gieleööhpehtimmesne nuhtjedh.

Spielem vuepsie gielem evtiedidh jñh nænnoestidh guktie buektiehtidh saemiestidh. Baakoeh ovmesse aamhtesinie öörnegisnie. Vihkele vuepsie spielem, baakojde fiere-guhtijste aamhtesijstie lieredh.

GUKTIE SPIELEDH

Baakoeh spielesne saemien kultuvre jñh vuekie viedtjeldahkesne. Orre baakoeh jñh orre ektievuekieh aaj meatan.

Gööktesh maehetjægän spieledh. Gåarede aaj jienebh ektesne spieledh. Spielesne galka kårhtem sigkedh jñh dellie baakoem jeatjabidie tjaatsestidh

Nytt ordkortspill

Aajege har utviklet et nytt ordkortspill for språkinnlæring i sørsamisk. Spillet skal fremme muntlig språk og bruker ord fra samisk kultur og tradisjonell levemåte, samt nydannede ord på nye samfunnsområder. Spillet er gratis.

jallh bihkedidh. Vihkielommes sinsitniem guarkedh jñh tjelke saemiestidh guktie mubpieh guarkah.

"Mij baakojde?" namhtah jñh maahta dam Aajegen nedtebielesne åadtjodh: www.aajege.no. Desnie aaj spielem bihkedimmie gaavnoes.

TEKSTE JÑH GUVVIE:
MAJA MARIE JÅMA

Ungdomsprogram i Samien Åålmege

Saemien Åålmege har årlig familietreff i Trondheim. Der har Saemien Åålmegeaerie lagt opp til et eget ungdomsprogram. Bowling og klatring var noen av de populære arrangementene.

Saemien Åålmegeaerie ønsker at barn og unge skal komme til Familietreffet i Trondheim som arrangeres årlig. Det er andre året at de spesielt legger til rette for et program for denne gruppen.

SAMLENDE AKTIVITET

Fredagskveld var det bowling for de som ønsket å være med. Det var mange deltagere, så det ble tatt i bruk flere baner. Det var også flere ungdomsledere som deltok.

Noen ønsket å være sammen med noen som de kjente fra før. I tillegg ble flere kjent med andre ungdommer som var kommet på Familie-

treffet. Alle storkoste seg, og bowlet i flere timer.

KLATRING I VEGG

Søndagformiddag var det klatring i vegg med instruktør på et klatresenter. Alle fikk en kort opplæring om kameratsikring før vi gikk sammen parvis og begynte å klatre. På slutten av tiden tok to av deltakerne klatresertifikatet.

Noen satt og så på og lærte av hvordan de gjorde det. Til slutt fikk de som ville teste rappellering. Det vil si at man firer seg selv ned fra høyden og til gulvet.

TEKST OG FOTO: ANNA JÖNSSON

Spente blick på både banen og poengtavla under bowlingen. Nora-Cathrin, Sigrid Anna, Jenny Krikke og Arn.

Med hjerte for fellesskapet og reinen

Jannie Staffansson er en ildsjel sammen med koret sitt så vel som i kjemilabben. Mastergradsstudenten er prosjektleder til ungdomskoret *Vaajmoe – syng for livet*.

Rett før jul ble koret tildelt et kulturstipend fra Svenska kyrkan for sin innsats for samisk ungdom og psykisk helse.

Det er kjempeartig å vite at folk er positive til det vi gjør. Kirken har vist mye støtte siden *Vaajmoe* startet, og det er vi glade for, forteller initiativtakeren Jannie Staffansson.

BEVARE FØLELSEN

Ideen til koret kom i 2010 da Jannie var på Sáminuorras årsmøte. Samtidig hadde hun og vennene opplevd at en kompis hadde gått bort – av egen vilje. Etter møtet samlet de seg i en korridor og begynte å syngre av seg selv, sammen.

Vi sang ut lykken og sorgen, og bare var sammen der og da med andre unge som forsto. Det var en fin følelse som vi ville oppleve igjen, forteller Jannie.

De ønsket å bevare denne fellesskapsfølelsen, og ideen til koret *Vaajmoe* ble en start på dagen etter. *Vaajmoe* betyr hjerte på sørsamisk, og de siste årene har koret vokst til å bli et møtested for mange samiske unge.

HÅP

Jeg tror at *Vaajmoe* gir håp. Jeg tror vi har lyktes med å skape en trygg plass som unge kan samles på, syngre og ha det gøy sammen. Man får også kunne prate om tunge saker med andre unge som forstår, sier Jannie.

Koret har i de årene det har eksistert prøvd ut ulike former, fra workshops og mer faste møter, og det har vært mange ulike korledere, arrangører og musikere innom. De synger på samisk, svensk, norsk og engelsk og har gått over fra å syngre mest coverlåter til å lage materiale selv.

BREDT ENGASJEMENT

Vaajmoe er en av mange ting som har engasjert Jannie de siste

”I nord-Sverige er man mer hatsk mot samer, og jo lengre sør man kommer jo mindre vet folk om samer generelt.”

årene. Foruten å gjøre oppdrag for Samiska rådet i Svenska kyrkan og jobbet, er hun nå inne i det siste året på sin femårige grad i organisk kjemi ved Göteborgs universitet. Og studievalget var slett ikke tilfeldig, motivasjonen til å studere akkurat kjemi slo spire allerede i oppveksten.

Å vokse opp i en reindriftsfamilie gjorde at jeg tidlig fikk høre om det underlige været. Jeg begynte å søke opp informasjon om klimaendringer og innså at for å forstå dette fullt ut må man ned til den minste byggestein, forklarer Jannie.

FOR REINEN

Hun vokste opp i Idre sameby, en av de sørligste samebyene i Sverige. Det er fra farsiden hun har sine samiske gener. Faren Mikael er reineier og moren Yvette jobber i skolen. Jannie er nest eldst av seks søsken og forteller om en oppvekst der man fikk være nær folk som elsker dyret de arbeider med.

Jeg elsket min oppvekst, jeg vet hvor jeg hører hjemme og hvor jeg er trygg, sier hun og forteller at barna fra tidlig av fikk hjelpe til med reindriften.

En drøm som jeg fremdeles holder fast ved er å drive med rein, eller å på noe vis få være nær reinen. Men det er mange utfordringer og en lang vei dit, sier hun.

Jannie fastslår samtidig at hun på en eller annen måte vil arbeide for å forbedre forholdene for reinen.

Det kommer jeg aldri til å slutte med. Det sitter i ryggmargen fra

barnsben av, forklarer hun engasjert.

MANGLENDE KUNNSKAP AVLER FORDOMMER

Det siste semesteret i sin mastergrad tilbringer Jannie som utvekslingsstudent ved universitetet i Tromsø, UiT. Hun har reist mye rundt om i Sverige og merker forskjellene på måten man blir mottatt som same på innenlands og mellom nabolandene. Hun kan konstatere at fordommer mot samer eksisterer ennå, og hun har merket dette sterkest i hjemlandet.

I nord-Sverige er man mer hatsk mot samer, og jo lengre sør man kommer jo mindre vet folk om samer generelt. Jeg kan jo forstå det, folk fikk kanskje ikke lære mye om det på skolen. Det er jo manglende kunnskap som skaper fordommene, mener hun.

SELVSKREVEN IDENTITET

I større byer er folk mer nysgjerrige, og oftest positive. Sin samiske identitet er uansett noe man ikke kommer unna.

Familie, oppvekst, morsomme historier og erfaringer fra mitt liv er jo knyttet til det samiske, selv om jeg er mer enn bare same. Samtidig er det vanskelig å bare være litt same. Jeg tenker at enten er man det eller så er man det ikke, sier Jannie.

Selv om hun gladelig deler erfaringer om det å være samisk til folk som spør, så er det også godt å bare være. Noe hun og ungdommene får sjansen til i *Vaajmoe* for eksempel. Jannie håper at koret vil fortsette i fram-

tiden også, og en av de største utfordringene har vært det økonomiske aspektet ved prosjektet.

KOMMER GODT MED

Heldigvis mottar de midler fra flere hold, noe har de søkt på selv, noe har de fått tildelt. Både privatpersoner og offentlige har ytt økonomiske bidrag til koret for den jobben de gjør. I fjor fikk de for eksempel et stipend fra Sametinget og Allmänna arvesfonden. Dette er midler som kommer godt med. Det blir mye reiseaktiviteter over store områder og leie av lokaler og korleder.

Tidligere har koret vært åpent for alle, mens det siste året har det hatt mer faste medlemmer og en fast korleder. De har jobbet målrettet med ett bestemt prosjekt og koret holder avslutningskonsert i Umeå i mars.

Framtiden er ikke planlagt etter det, men *Vaajmoe* mottar stadig invitasjoner til å holde konserter i hele det samiske området. Kanskje tar de også turen til Norge.

”GI IKKE OPP!”

Jannie har møtt mange samiske ungdommer i sitt arbeid med *Vaajmoe*, og har erfart at man ofte kan finne en trøst i å syngre sammen og snakke sammen om ting som er tøft i livet.

Jannie utdyper at det selvfølgelig ikke er bare samisk unge som kan ha en vanskelig ungdomstid, og hvis hun skulle gitt et generelt råd til noen som har det tungt, må det være å se framover.

Det jeg ville sagt er at det blir bedre, det gjør det virkelig. Ta det dag for dag, time for time om du må. Selv om det kan se mørkt ut underveis, er de aller fleste erfaringer, gode som vonde, noe du lærer av uansett. Ikke gi opp, oppfordrer Jannie Staffansson og treffer nerven av hva det *Vaajmoe* står for.

LINA S. JØNSSON

FOTO: TOBIAS POGGATS, NUORAT

Jannie Staffansson er prosjektleder til ungdomskoret Vaajmoe – syng for livet.

Sørsamisk menighet permanent?

FOTO: HELEN JØNSSON

Samisk menighet, Kalvvatnet.

Den norske kirke gjennomfører 9.-15. april 2015 sitt kirkemøte. På årets møte skal kirken ta stilling til om den samiske menigheten i sørsamisk område skal bli en permanent ordning eller om den skal avvikles.

Ennå ser det lyst ut for at det skal bli en permanent ordning. Kirke-

rådet som forbereder Kirkemøtets saker har allerede behandlet saken på sitt møte i september 2014.

I saksutredningen til Kirkerådets behandling skriver administrasjonen at man allerede i 2012 anbefalte en permanentisering av kategorialmenigheten med begrunnelse i urfolksstatus.

Videre er menighetens årsrapport gjengitt i saksutredningen,

med alle aktiviteter menigheten har vært involvert i.

Konklusjonen til administrasjonen er at erfaringene er gode, og uten forsøket med en samisk menighet ville mye vært ugjort. Avslutningsvis skriver administrasjonen at man ser behov for en språkmedarbeider og en økning av daglig leders stillingsandel.

Kirkerådet fattet følgende vedtak: *Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fatte følgende vedtak:*

1. Kirkemøtet viser til de positive erfaringene som prøveordningen med en sørsamisk menighet har gitt og vedtar at ordningen blir permanent. Etableringen av en permanent sørsamisk menighet vil være tjenlig for å stimulere og videreutvikle sørsamisk kirkeliv, kultur og språk.

2. Kirkemøtet vedtar [...] forskrift om ordning for samisk menighet i sørsamisk språkområde.

Til neste nummer av Daerpies Dierie håper vi å kunne komme med gladnyheten om at Kirkemøtet har vedtatt en permanentisering av samisk menighet og at det blir valg til nytt menighetsråd til høsten.

BERTIL JØNSSON

Orre gærja: "Saemesth munnjan!"

Jonhild Joma prosjektem åtneme jïh gærjam tjaaleme: "Saemesth munnjan!" Daate årjelsaemien "gïetegærja" healsoe- jïh starnebarkijidie.

Tove Mette Jåma Wigdahl, Gïeleaernien åvteheke Raarhvikkesne, soptseste Jonhild Joma lea gellie jaepieh prosjektesne gærjine barkeme. Jonhild Joma nænnoes dååjrehtimmiem starnebarkijinie jïh tsegk-ietnine åtna. Dan åssjalommesh lij baakoeh tjöönghkedh mah vihkele healsoebarkijidie jïh starnebarkijidie gïeh saemich rækieh gosse barkeminie. Gærjesne maehete dejtie vihkielommes baakoeh saemiengïelesne gaavnedh, mah daerpies helasoe- jïh starnebarkosne. Jonar Thommasson årjelsaemien gïelem staeriedamme.

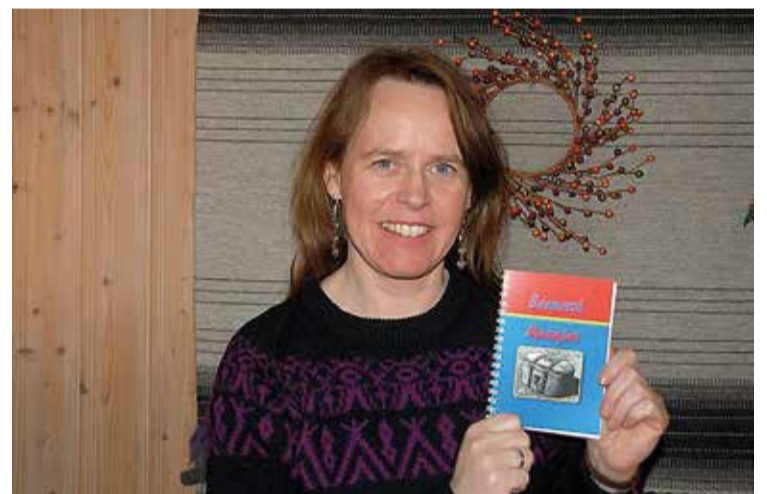
SMAAREH-TJÏERTEN MIETIE
Daennie gærjesne lea smaarehtjïerte dehtie Raarhvikkeste.

Tjïelke numhtie gosse Jonhild Joman smaareh-gïele. Gærjesne baakoeh ovmesse aamhtesinie öörnegisnie. Dellie aelhkke baakoeh gaavnedh læjhkan baakoeh gærjesne barre årjelsaemien gïeleste daaroen gïelese.

GUKTIE GÆRJAM NUHTJEDH
Gïeleaernie edtja kuvsem öörnedh. Jonhild sæjhta vuesiehtidh guktie maehetebe gærjetjem nuhtjedh. Daate prosjekte akte dejstie projektjstie Gïeleaernie öörneme. Daelie Gïeleaernie aaj tjoejegærjine barkeminie.

Raarhvikken tjïelte, Noerhte-Trööndelaagen fylhken tjïelte, Strömsunden tjïelte jïh Saemiedigkie beetneh-vierhtiejgumie gïetegærjese *Saemesth munnjan!* dååjeme. Daam gærjam maahta Raarhvikken tjïelteste dongkedh.

TEKSTE JÏH GUVVIE:
MAJA MARIE JÅMA

Tove Mette Jåma Wigdahl orre gïetegærjine.

Ny sørsamisk håndbok

Jonhild Joma har gjennom flere år samlet ord til denne sørsamiske håndboken for helsepersonell. I boka finner man både ord og uttrykk sortert etter tema, fra sørsamisk til norsk. Tove Mette Jåma

Wigdahl, leder ved Gïeleaernie i Røyrvik kommune, forteller at dette er et av Gïeleaernies prosjekter. Nå jobbes det med en lydbok. Den nye håndboken i sørsamisk kan bestilles fra Røyrvik kommune.

Kirkevalget 2015

Nominasjons- arbeidet er i gang

I september er det kirkevalg i Norge. Da skal det velges nye bispedømmeråd og menighetsråd over hele landet, og det gjelder også for SÅ/Saemien Åålmege (samisk menighet i sørsamisk område) så sant ordningen fortsetter, se annen sak i dette DD.

Men allerede nå utarbeides valgliste, og SÅR (Saemien Åålmegeeraerie) har nedsatt en nominasjonskomité som står for det arbeidet. De skal levere sin liste innen 1. mai og trenger gode kandidater.

Sakene som SÅR har arbeidet med de senere år har bl.a. vært trosopplæring og fireårsbok, samisk konfirmantundervisning, familietreff, kirkekunst (blant annet utsmykning i Nidarosdomen), friluftsgudstjenester og synliggjøring av utfordringer i reindrifta.

– Nå ser vi spent fremover mot visitasdager, Røros og Snåsa i år og Hattfjelldal i 2016. Det er mye spennende og viktig i å være med på, og SÅR er en uvurderlig medarbeider for de ansatte, sier Einar Bondevik, prest i sørsamisk område.

STEMMERETT FRA 15 ÅR

For å være valgbar må man være 18 år og være medlem i SÅ. Ved valget har alle medlemmer fra 15 år og oppover stemmerett.

– Da kan du være med på å forme samisk kirkeliv videre, og din stemme behøves, sier Einar.

Det er også åpent for å stille alternative lister, samt supplerende nominasjon om en ønsker andre navn enn de som blir satt opp. Leder i nominasjonskomitèen er Cecilie D. Lifjell, tlf. 911 15 557, epost: cecilie.lifjell@gmail.com.

– Ta kontakt med henne om du har forslag til kandidater, sier Einar Bondevik.

Vindkraftklager avvist av NVE

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) kunne rett før jul melde at konsesjonen til å oppføre vindkraftverk i Kalvvatnan gitt til Fred Olsen Renewables AS opprettholdes, tross sterk kritikk fra mange hold.

De som har klaget er Toven-gruppen i Åarjel-Njaarke reinbeitedistrikt, Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt, Forum for natur og friluftsliv (FNF) Nordland og Naturvernforbundet. Riksantikvaren, Sametinget, fylkesmannen i Nordland og andre har også kommet med innsigelser.

Klagerne presiserer at vindkraftplanene er fatale for reindriftas skjebne, en trussel for artsmangfoldet og potensiale funn av samiske kulturminner.

Tross et stort engasjement fra folket og et sterkt trykk fra reieierne og naturvernerne, har dette altså falt for døve ører hos NVE.

Klagene og innsigelsene sendes nå videre til Olje- og energidepartementet for endelig avgjørelse.

KILDE:
NVE OG SAMARBEIDSGRUPPA
MOT KALVVATNAN
VINDKRAFTVERK (FACEBOOK).

FOTO: SHUTTERSTOCK

Viktig konferens om rasbiologi

Vid konferensen *Åvdåsvásstáduš* i Uppsala nyligen om rasbiologi, avbildade samer og vägar till upprättelse medverkade konstnären Katarina Pirak Sikku, författaren Maja Hagerman och Anne Heith från Umeå

universitet. Konferensen arrangerades av bland andra Sametinget och Uppsala universitet. Läs mer på www.svenskakyrkan.se. Välj verksamhet och flerspråkig kyrka.

Kulturstipendium till Vaajmoe

Samiska rådet i Svenska kyrkan har beslutat att tilldela 2014 års kulturstipendium till den samiska ungdomskören *Vaajmoe*. Stipendiet är på 10 000 kronor.

Vaajmoe, som betyder hjärta på sydsamiska, bildades år 2010 på ett av det samiska ungdomsförbundet Sáminuorras möten som en reaktion på den psykiska ohälsa som finns

bland en del samiska ungdomar och på de självmord som förekommit. *Vaajmoe* sjunger för livet och, som de själva säger, "vi kan inte mista en enda till av oss".

Läs mera om *Vaajmoe* i intervju med Jannie Staffansson på sidorna 8-9.

KÄLLA: SVENSKA KYRKAN.

Föredrag om försoning

"Mycket har gjorts och tänkts, men det fattas vilja att på ett avgörande sätt inkludera minoritetsbehov och medinflytande i vårt demokratiska majoritetstänkande. Det gäller i både samhälle och kyrka."

Det säger biskop Karl-Johan Tyrberg, tidigare i Härnösands stift, i ett föredrag som han höll för Samer i Syd i samband med årets samiska nationaldag. Föredraget finns i sin helhet på svenskakyrkan.se/harnosandsstift.

Angelica, same i Irland, berättar

När jag var 18 år flyttade jag från Sverige för första gången. Jag lämnade min renskötarfamilj i norra Dalarna och flyttade nästan 200 mil söderut, till Frankfurt i södra Tyskland.

De första åren handlade om att hitta mig själv, att bli vuxen utan den trygghet min familj alltid har varit för mig. Men för varje år jag stannade "hemifrån", desto viktigare blev det att även hitta min plats i Sápmi.

Plötsligt kunde jag inte vara med på varenda kalvmärkning, slakt eller renskiljning längre. Jag kunde inte åka på Jokkmokks marknad eller på midsommarfirande i Ankarede. Den samiska identitet jag alltid sett som självklar var plötsligt inte lika enkel,

eftersom jag i Tyskland sågs som "den svenska tjejen" och inte "sameflickan".

Jag började plötsligt fundera: var jag fortfarande same, trots att jag missade mycket och numera bodde i en europeisk storstad där ordet "same" inte har någon betydelse?

Med min uppväxt i ryggen och en familj som aldrig fått mig att tvivla var svaret enkelt: Ja, jag är fortfarande same, och det är en del av min identitet som ingen eller inget kan ta ifrån mig, var jag än befinner mig i världen.

Men jag vet att jag har haft tur, att jag med mina samiska föräldrar och min uppväxt i en renskötarfamilj aldrig fått min samiska härkomst ifrågasatt.

Jag vet att det inte är så här lätt för alla, och att många väljer bort sin samiska identitet för att de känner att de inte kan leva upp till de kriterier vi tror finns, eller de kriterier som faktiskt är en verklighet.

Men vem bestämmer egentligen om du är same eller ej?

Jag är 26 år gammal, jag bor numera i Irland och jag väntar mitt första barn med en irländsk man. Jag är renägare men jag kan inte prata samiska. Trots det: Jag är same, jag är svensk, jag är kvinna och jag är en invandrare i det land jag nu bor i.

Jag kan bara hoppas att mitt barn, som inte kommer få den uppväxt jag fick, aldrig kommer att tvivla på sitt samiska arv och

huruvida hen är same eller ej. Jag hoppas att det liv som grov i mig får växa upp med känslan av tillhörighet i Sápmi, med känslan av att vara lika mycket same som de barn som växer upp i min sameby hemma i Idre.

Som jag ser det är det inte vårt blod som bestämmer huruvida vi är samer eller ej, det är vad vi känner i våra hjärtan. Och jag kan bara hoppas att jag och min familj kan hjälpa till att skapa ett tillräckligt starkt hjärta för det samebarn jag bär på.

ANGELICA
ANDERSSON
RENHUVUD

Svenska kyrkan och ILO 169

Kommentar: Varför inte ILO 169

I förra numret av Daerpies Dierie berättade vi att kyrkomötet, Svenska kyrkans "riksdag", sagt nej till en motion som föreslog att kyrkan skulle verka för en ratificering av ILO 169.

Många har uttryckt sin besvikelse över kyrkans nej. Så pass många att Svenska kyrkans

generalsekreterare blev tvungen komma med ett "förtydligande" (se nedan).

Själv blir jag inte mycket klokare. Kyrkan säger att man redan har ett påverkansarbete. Det stämmer. Exempel från den senaste tiden är ärkebiskopens debattartikel i Dagens Nyheter och skrivelsen

till FN om bristande rättigheter (svenskakyrkan.se).

Varför kan man inte säga ja till en sak till? Särskilt som man vet hur viktig den här frågan är. Det hade sänt en positiv signal och hade inte behövt innebära så mycket nytt arbete.

Kyrkomötet har inte tagit ställning till ILO-konventionen, säger generalsekreteraren. Det

är inte så det tolkas. Ett nej uppfattas svårligen som ja. En kyrka som inte tar ställning i en viktig fråga är själv ett problem.

Ett ja till motionen hade varit läkande. Ett nej är det inte. Så frågetecknen kvarstår. Misstankarna om icke redovisade intressen (mot en ratificering) också.

URBAN ENGVALL

Förtydligande om kyrkans arbete

Efter de kritiska synpunkterna i medier, har Svenska kyrkans generalsekreterare Helén Ottosson Lovén gjort ett förtydligande om kyrkans arbete för samernas rättigheter. Det återges här förkortat men finns i sin helhet på svenskakyrkan.se.

Det är beklagligt att många

samer fått intrycket att kyrkomötet skulle ha motsatt sig en ratificering av ILO 169. Så är inte fallet. Kyrkomötet har inte tagit ställning till konventionen.

19 november avslutades kyrkomötet motionen 2014:4. Där föreslogs att Svenska kyrkan skulle uppvakta regering och riksdag

till stöd för en ratificering av ILO 169.

Vid utskottsbehandlingen konstaterades att kyrkostyrelsen genomfört och planerar insatser i denna riktning och att det inte behövs något ytterligare uppdrag.

De senaste åren har Svenska kyrkan intensifierat påverkansarbetet i samiska frågor.

Kyrkan har också inlett ett arbete för att belysa kyrkans historiska behandling av samerna. En vitbok kommer att publiceras under 2015. Ett arbete för att samla in samiska erfarenheter från nomadskolan kommer att redovisas under 2015.

Dessa insatser syftar till att läka relationen mellan det samiska folket och Svenska kyrkan.

Försoning betyder att lyssna mer

När kyrkomötet avslår en motion om kyrkans uppgift att påminna staten om det viktiga att gå vidare med ratificeringen av ILO 169 svisker man den försoningsprocess som pågått sen början av 1990-talet.

I debatten om kyrkans uppgift att vara pådrivare i samhällsfrågor

när det gäller rätt och rättfärdighet för samerna som urfolk, har ILO 169 hela tiden varit en symbolfråga.

Man kan då inte bara hänvisa till att det redan pågår ett arbete för samers rättigheter i den riktning som motionären önskar. Resonemanget visar på bristande lyhördhet.

Visst är det bra att Svenska kyrkan centralt på olika sätt verkar för samers mänskliga rättigheter. Men majoriteten kan aldrig säga att man gjort nog när det gäller minoriteters behov. Den kränkta har alltid tolkningsföreträde när det gäller frågan om vad som är tillräckligt. Försoning handlar om lyhördhet och vilja att gå till mötes.

"Vi vet vad vi behöver veta för

att göra vad vi måste göra. Nu handlar det om hjärtats revolution – försoning!" Så skriver Stefan Edman när det gäller skapelsen i stort.

Också i processen mellan kyrkan och samerna behövs denna hjärtats revolution. Det innebär att lyssna mer. I fördjupad ömsidighet skapas hopp.

KARL-JOHAN TYRBERG,
BISKOP EMERITUS

Alternativ til tradisjonell historiefortelling

– Vi kan ikke lenger snakke om sørsamisk historie, dette er trøndersk historie, sier kunstner Sissel M. Bergh.

Etter å ha vært utstilt på Trondheim Kunstmuseum, Oslo Museum og HINT Levanger i fjor, ble *Dalvedh* åpnet på Trøndelag Folkemuseum den 6. februar i år.

Utstillingen tar fram i lyset det glemte og skjulte ved sørsamisk historie og vil være tilgjengelig på Sverresborg for publikum fram til midten av mai.

Prosjektet har Sissel M. Bergh gjort i samarbeid med musiker Frode Fjellheim. I tillegg er mange informanter fra det sørsamiske området bidragsyttere til all informasjon denne utstillingen sammenstiller.

Bergh er utdannet ved kunsthøgskolen i Oslo og ved Universitet i Durban, Sør-Afrika. Hun har laget installasjonene og Fjellheim har stått for musikken.

Gjennom film, musikk, performance, malerier, fotografier og skulpturer illustrerer *Dalvedh* behandlingen samer og samisk historie har fått fra storsamfunnet og akademien gjennom tidene.

RØTTER OG HISTORIE

Dalvedh betyr "noe som har vært borte som kommer til syne igjen", et begrep som passer svært godt for utstillingens omfang, men også dens motivasjon.

– Jeg er oppvokst i Trøndelag, men jeg har aldri visst noe om samisk historie, sier Bergh.

Hun forteller om en trang hun hadde som yngre til å komme seg

vekk, og hadde ingen sterk følelse på en tilhørighet til Midt-Norge.

Hun utdannet seg i hovedstaden og i Sør-Afrika og har også bodd i Zambia. I 2009 var hun tilbake i Trøndelag og begynte for alvor å spørre seg "Hvor kommer jeg fra?" og "Hva er min og dette områdes historie?".

SAMISK SLEKT

Hun begynte å undersøke i sin familie, og på morssiden fant hun samiske aner. Sissel tok så kontakt med det neste stedet man tror skal vite noe om trøndersk historie i forhold til det samiske, historisk institutt ved NTNU, og en professor der. Hun skulle heldigvis bli inspirert av professorens uinteresserte svar, som lød noe i de baner av "det samiske hadde da ingenting av vekt i trøndersk historie nei".

– Denne avvisningen gjorde meg bare mer nysgjerrig. En historiker kan da ikke si noe sånt!, forteller hun engasjert.

OPPSLUKT

Hun begynte å lete selv, og fant bare mer og mer. Sissel tok kontakt med den eneste sørsamiske kulturpersonligheten hun visste om på den tiden, Frode Fjellheim. Etter et møte med ham hadde de blitt enige om å lage et prosjekt sammen – *Dalvedh* var i gang.

– Det ballet bare på seg. Jeg har vært helt oppslukt og plaget mine

Det sørsamiske er ikke en eksotisk minoritet, mener Sissel M. Bergh.

omgivelser med alt jeg har funnet ut, sier hun.

Omfanget av utstillingen og de temaene den griper over er et vitne på alt arbeid som er lagt ned. Sissel har samlet og sammenstilt materiale i flere år. Hun har funnet det i gamle arkiver og fått det fra hennes informanter i det samiske området.

Det er blant annet snakk om private og arkiverte foto fra hele Trøndelag, offentlige dokumenter og avisutklipp, historier fra privatpersoner og fagfolk innen arkeologi, historie og religion, for å nevne noe.

RASERENHET

All informasjonen hun har samlet formidler, gjennom Sissels kunstneriske uttrykk, sin historie i utstillingen. Noe materiale forteller sin historie helt av seg selv, hvis man har litt kunnskaper om raseforskning. Et av fotografiene som er utstilt er av Sverre Fjellheim sin bestemor, som får hodet sitt målt av norske nazistiske forskere på 1920-tallet.

– Dette illustrerer så godt hvordan samene ble sett på, kommenterer Sissel og forteller videre om alle fotografier hun har kommet over i arkivene, av folk som blir kledd nakne og studert i vitenskapens, nærmere bestemt eugenikkens, navn.

GAMMELDAGS KATEGORI

Dalvedh har en gjennomgripende nerve av alvorlighet, men avdekker

også ting som vi i dag kanskje vil synes er nærmest komiske, som for eksempel den anerkjente svenske vitenskapsmannen Carl von Linnés klassifisering av samene. Samer hører til i hans femte kategori, sammen med "hottentotter" og "annet løst folk".

Alvorligheten tar imidlertid igjen når man husker at folk faktisk ble klassifisert slik, og at denne inndelingen fra 1700-tallet, sammen med politiske og akademiske agendaer, har vært med på å prege synet på samer og annet urfolk de siste århundrene.

IKKE EKSOTISK

– Man har skapt samene til "noe annet". Gjennom fornektelse av samisk kultur og språk, har denne delen forsvunnet helt fra den norske historiefortellingen, mener Sissel.

Hun håper at utstillingen skal fungere som en annen måte å se på norsk og trøndersk historie.

– Vi ser at det sørsamiske ikke er en eksotisk minoritet med egen kultur og historie, men at dette er sammenvevd og blir trøndersk historie og en del av røttene til trøndersk kultur, fortsetter Sissel M. Bergh.

Dalvedh er virkelig en alternativ vinkling, og utstillingen belyser unektelig en del av historien som det nå er på full tide å ta til etterretning.

TEKST OG FOTO:
LINA S. JØNSSON

Maxida og Mimie Mäarak i et forrykende show gjestet Snåsa.

Inga Emelie Joma (Røyrvik) fikk nye idoler, søstrene Mäarak fra Jokkmokk.

Inga Emelie fikk nye idoler

Det er en søndagskveld i oktober. På plakaten i Snåsa sentrum står det at søstrene Maxida og Mimie Mäarak fra Jokkmokk gjester sørsamisk område. Konserttittelen er "Under asfalten finnes alltid et fjell". Inga Emelie Joma var en av publikum.

På samfunnshuset i Snåsa er det en jevn strøm av ungdom, noen litt yngre og noen litt eldre, som kommer inn og løser billett. Ei jente kommer inn, godt kledd i høstværet. Hun ser forventningsfull ut. Inga Emelie Joma på 16 år fra Røyrvik kjøper billett.

– Jeg tror det er joik og hip-hop og sånt. Jeg har hørt om de før. Maxida har vært med å kjempe for at det ikke skal bli gruvedrift i Kallak, sier Inga. Hun gleder seg til konserten.

SAMFUNNSENGASJERT SØSTRE

Søstrene Mäarak er samfunnsengasjerte søstre som ønsker å inspirere nye unge krefter til

å heve sin røst og å finne frem i det moderne medie-bruset med sin musikk. De kjemper for det samiske og er i mot etableringen av gruveindustri i Kallak utenfor Jokkmokk.

VANSKELIG Å SITTE STILLE

Det er et forrykende show, og en kjenner hip-hop-rytmen inn til ryggmargen. Poetiske tekster med hardtslående politisk budskap ispedd joik i en hip-hop-rytme slår an. Det var vanskelig å sitte stille på stolen.

– På utsiden er det ikke alltid like lett å se det samiske, men inni pulserer Sápmi, sier Maxida.

Hun forteller fra scenen at hun blir kalt "terroristen", og

hatbrev og trakassering på gata følger i kjølvannet ved å være en engasjert artist. Noe av målet med konserten er å få politikken til dansegulvet, og å få publikum til å danse. Musikken innbyr til å røre seg. Inga stimer foran scenen sammen med mange andre.

NYE IDOLER

Etter konserten er Inga ved scenekanten og får tatt noen "selfier" med søstrene Mäarak, og hun sikrer seg autografer.

– I kveld ble de mine nye idoler, det var en kjempebra konsert. Jeg kunne ikke blunke, så bra var det. Jeg visste ikke at de var så flinke til å synge. Først turte jeg ikke å gå opp for

å danse, men da flere gikk opp, så måtte jeg bare danse.

– Det er kjempebra at de tør å bruke musikken for å si fra om ting. Sjøl er jeg også litt opptatt av politikk. Det skal settes opp vindmøller oppe ved Kalvvatna, og vi har rovdynene som vi har vansker med i rein-driften. Deres kamp om Kallak kan sammenlignes med det vi har å stri med, sier Inga Emelie Joma.

Hun er en av mange samfunnsengasjerte ungdommer i Sápmi, det lover godt for fremtiden. Hun tar på seg lua og går ut i høstkvalden igjen.

TEKST OG FOTO:
TOVE METTE JÅMA WIGDAHL

Ny bok:

"Samer sør for midnattssola"

Leif Braseth, journalist og lokalhistoriker, har skrevet sørsamenes historie fra 800 e.Kr. til 2012.

Han har løst oppgaven på en god måte. Han har en journalists evne til å sette seg inn i en sak, selv om han ikke er fagmann i feltene historie, arkeologi og sosiologi.

"Det er den vanlige forestillingen blant folk flest at samene alltid har hatt reindrift som sin levevei. Det er også en temmelig fastgrodd forestilling at samene har innvandret, og at sørsamene har kommet vandrende nordfra for bare noen få hundre år siden", skriver Braseth i første kapitlet.

Han ønsker å endre disse og andre forestillinger og øke kunnskapen hos "folk flest" om sørsamene.

Braseth er kjent for mange av Daerpies Dierie sine lesere. Han har blant annet skrevet om fordriving av samefamilier fra Os i Østerdalen. I boka kan man lese om denne og annen urett som er begått. Men mest får man mulighet til å lese om samenes evne til omstilling ned gjennom tidene.

LETT FINNE INTERESSANT STOFF

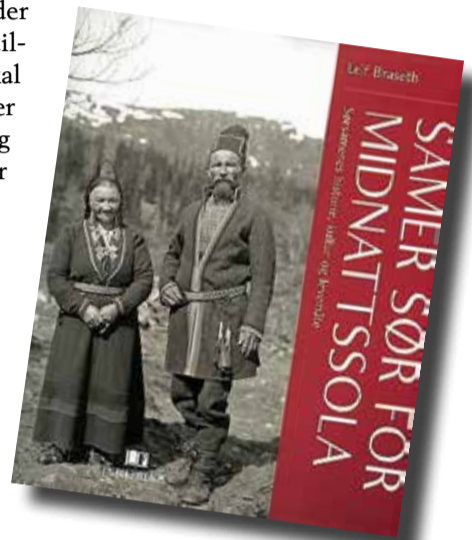
Selv om boka veier 2,2 kg og er på imponerende 524 sider, er det lett å finne fram til en spesiell periode eller et tema som en har lyst til å fordype seg i.

Godt at det kom en bok der det meste er samlet og lett tilgjengelig for både de som skal gå i gang med detaljerte studier av sørsamenes liv og historie og de som vil dukke ned her og der for å finne interessant stoff.

Når en blar i boka, dukker det dessuten opp kjente ansikter både fra norsk og svensk side av grensa.

Denne boka anbefales sterkt til alle som bør ha kjennskap til sørsamisk liv og historie!

BIERNA LEINE BIENTIE

Tryjjes vytnesjimmie Onneloektesne

Strajmien tjeltesne vytnesjæjjah gaavnesjin. Lustestallin gosse skopmehkh, gaptah, veaskoeh jih beeltht gåaroejin. Tryöjjadin aaj gosse åadtjoejin saemiestidh.

Mah lihke dam stoeerre jeanoem Flåsjön, dejpeli daelvege juhteme-raajroe-geajnoe. Frööstegistie Strajmien baaktoe jih väälese Sundsvallen vöoste daelvielaantese. Im daejrieh jis gåavnese naan saemien nomme dan jaavran. Strajmien tjielte lea daelie dagkeres reereme tjielte sjudtjeme, mah edtja barkedh daan mijjen saemien kultuvren bijre, viehkiehtidh dam byjveridh.

SAEMIEN VYTNESJIMMIE BIEJJIE

Daelie libie daesnie daennie sijjesne tjåanghkenamme, juktie daan biejjien edtjebe vytnesjidh jih aaj sinsitnine lieredh saemiestidh, nuhtjedh dejtie baakojde bijre dam gietevætnoem.

Naakene daejstie vytnesjæjjide joe bearjadahken iehkeden diekie böötin juktie edtjin dam tjehtjelem ryöjredidh guktie gåarede desnie årrodh jih barkedh dej mijjen vytnesjimmie-aatigujmie. Aarehke laavadahken aereden tsåahka uktsie aelkiejbie. Naakene skopmehkem gåaroeji jih akte eelki gaptam gåarodh, jih aaj

gearketjigujmie veaskoem jih aaj naakene gearketjibeelthtem gåaroejin.

GUKTIE DITNIEM GIÆSEDH

Sakka voedtegebarkoem meatan utni, mohte ij mij destie barkoste sjudth, juktie satne sijhti dej vytnesjæjjagujmie saemiestidh. Dihte lustemes barkoe. Dellie dihte voedtegebarkoe baalte sjudti.

Sakka aaj meatan utni dah aath mejgujmie ditniem dejpeli giesiejin. Dah gieseme-aath tjåerveste, jijnjh smaave ræjkieh daan tjåarvan ræjkiedamme. Dellie dam ditniem tjæbpiess-laakan giesedh destie daan stööremes jih daan unnemes ræjkien tjirrh giesedh, dellie dihte ditnie goh gåaroemetråare sjudti, jih dle daan mænngan dam ditniem bijre gåarometråarem butnedh, båtnahtalledh.

EADTJOKHE SAEMIESTIDH

Guessieh aaj böötin, maanah jih aaj noerh sijhtin vuejnedh mejnie mijjeh vytnesjibie jih gielem govledh, sijhtin aaj meatan årrodh gosse astoem utniejimh jih åadtjodh maam akt gåassodh. Jijnjh lustemes soptsesh

FOTO: URBAN LARSSON

Mijjeh mah meatan orreme: Sakka Nejne, Emma Kristin Larsson, Kent Johansson, Keitlin Johansson, Katarina B. Johansson, Marie Jonhsson, Irene Åhrèn, Ester Jangenmalm, Aanna Johansson Larsson.

sjudti bijre dam prihtjege-buertiem. Pröövin aaj saemiestidh, saemie-laavloem jih joejkem goltelibie jih aaj dejpeli vuekieh bijre guktie almetjh aerebe daennie sijjesne vyöseme.

Raeriestibie aaj guktie edtjebe daan mænngan maehdedh daesnie tjåanghkenidh. Daesnie Onneloektesne lea hijven åadtjodh årrodh. Aanna Johansson Larsson lea goh mijjen "gaavalohke". Dan væjkele lea.

SAKKA NEJNE (SYDSAMISKA)
AANNA JOHANSSON
LARSSON (SVENSKA)

Slöjdsamling i Lillviken

Invid den gamla flyttleden vid Flåsjöns strand ligger bygdegården Talludden i Lillviken, mellan Strömsund och Gäddede i den samiska förvaltningskommunen Strömsund. Där har vi samlats för att slöjda tillsammans och för att få prata samiska. Några sydde ovåderskrage, någon sydde en kolt, några sydde i pärlor, både till bälte och till väska, någon sydde på en väska. Skobanden togs också fram mellan varven. Sakka visade hur man spinner tenntråd. Vi fick även besök av samiska barn och ungdomar som var nyfikna på slöjdandet, språket och kanske även på fikat. Samisk musik och jojk fick vi ta del av samt många berättelser från tider som passerat. Vi planerar för en fortsättning för att kunna träffas på detta vis i framtiden.

Ailin Danielsen (Svaahke), Ida Ljungberg (Plassje), Emmi Danielsen (Svaahke), Alf Roger Sesseng Nordfjell (Stuggudal), Sissel Jåma (Kiruna), Jonill M Fjellheim Knapp (Toten), Lajla Kristine Danielsen Lifjell (Tverrvatnet), Marit Fjellheim (Plassje), Aina Kurås (Glåmos) jih Vanja Tørresdal (Praahke).

Åarjelsaemien gieletjåanghcoe åejviestaaresne

Rihkeden asken Aajegen jåarhkeskuvleahrokkh lin gieletjåanghkosne Oslosne.
Dah leahrokkh leah jijtj tjaaleme dan gieletjåanghkoen bijre.

Rihkeden mijjeh leahrokkh jih lohkehtæjjah Aajegistie nasjonaale gærjagåetiemi åejviestaaresne gåasoejimh. Desnie mijjeh giehtjedimh dam voestes baakoegærjam, maam Just Knud Qvigstad tjeeli. Just Knud Qvigstad reakadi jaepien 1853 Lyngenisnie jih jeemi jaepien 1957 Romsesne. Qvigstad barkeme saemien gieles- jih kultuvrine, dihte aaj gellie gærjah saemien vaajesi jih heamturi bijre tjaaleme. Dihte voestes baakoegærja maam Qvigstad tjeeli golme gærjide juakasovveme, jih dihte gaajhkide gærjide peannine tjeeli. Ij leah dan aelhkies lohkedh jih dihte lea tjaaleme ovmesesmaaregi mietie. Mijjeh leahrokkh tuhtjebe luste maeh- tedh garmerdidh dam originaale baakoegærjam vuajname.

LASERSTÅAKEDIMMIE
Gaskebiejjiebeapmoen mænngan mijjeh guessine minnimh jeatjah gâetesne, gusnie åadtjoejimh ståakedimmiem pryö-

vedh man nomme "Lasertag". Dihte akte laserståakedimmiem gusnie edtjebe sinsætnan laserpistovligujmie vuetjedh. Voestegh mijjeh åadtjoejimh filmem vuartasjidh njoelkedassi bijre. Mijjeh göökte laagide juakasovvimh, akte rööpses laagie jih akte plaave laagie. Mijjeh tuhtjimh dihte luste lij.

NÖÖRJEN ÅÅLMEGEMUSEEUME
Mijjeh Nöörjen åålmege- museemem gåasoejimh. Leif Pareli saemien vuesiehtimmiem mijjese vuesiehti, mearan dej ovmessie daeveri bijre soptsesti. Mijjeh aaj åadtjoejimh museumen bijre govledh - joekoen saemien vuesiehtimmiem bijre. Dan vihkeles mijjese noeride saemiej histovrijen bijre daej- redh. Tuhtjebe luste nimhtie dam lieredh.

Mahte 4300 daeverh vuesiehtimmesne. Desnie gåavnesieh båeries gaptah, gaamegh, gierehtsh jih aaj akte vuesiehtimmiem daaletje saemiej bijre. Mijjeh tuhtjimh gieltegs

Språksamling på tur til Oslo

I oktober arrangerte Aajege sørsamisk språksamling for sine videregående elever. Denne gangen gikk turen til Oslo. Vi besøkte Nasjonalbiblioteket hvor vi fikk se og studere originalversjonene av Just Knud Qvigstads sørsamiske ordbøker. Vi var også på besøk på Norsk Folkemuseum og Kulturhistorisk museum. Vi besøkte også Samisk hus og fikk informasjon om ulike arrangementer som ble holdt der. Vi fikk sett litt av hovedstadens gater og hadde en liten aktivitet med laserspill.

båeries daeverh gaajhkede saemiej dajvijste vuartasjidh. Ålkene lij åarjelsaemien derhviegâetie, låavthgâetie, jih akte bovtse staeleste rööpses njuenine. Vuesiehtimmiem lea 30 jaepien båeries.

"SAEMIEN GÅETIE"
Iehkeden dellie mijjeh limh Saemien gâetesne (Samisk hus). Desnie aaj jeatjah saemiej gaavnesjimh gieht ånnetji dan Saemien gâetien bijre soptsestin jih aaj soptsestin guktie saemine årrodh Oslosne.

Minngemes biejjien mijjeh aktem vielie museemem gåasoejimh man nomme Kulturhistorisk museum. Desnie mijjeh dam saemien vuesiehtimmiem vuartasjimh jih aaj vuesiehtimmiem indijaaneri jih jeatjah aalkoealmetji bijre.

EMMI DANIELSEN,
AILIN DANIELSEN, JONILL
MARGRETHE FJELLHEIM KNAPP,
AINA KURÅS, VANJA
TØRRESDAL, LAJLA KRISTINE
DANIELSEN LIFJELL JIH ALF
ROGER SESSING NORDFJELL

Healsoen bijre laavenjostoe

Jiemhten Herjedaelien Dajve guhkiem vaajtalamme Saemien nationale maahtoejargine SANKS; ektine laavenjostedh psykiske healsoen bijre. Ektieraerietjierte nationale unnebelåhko almetjidie jñh tjirkijh SANKS luvhtie råårestalleme guktie aktesi vyökedh daagkarinie barkojne.

– Ektiebarkoetjierete aareh vihtesji man daerpies hoksem evtiedidh, dan nåekies psykiske healsoen bijre saemiej baaktoe. Organisasjovnesne daerpies saemien kultuvrem guarkedh. Desnie SANKS maehteles jñh jijnjh daajroem åtna mejnie viehkine maahta årrodd, Jiemhten Herjedaelien regijovnedirektöore Björn Eriksson jeahta.

– SANKS dovne saemien kultuvrem jñh gielem hoksese sjiehtede. Ibie mijjeh daelie daam maehsieh faalehtidh. Gosse hoksem hokse-ohtsijidie, SANKS ektine faalehtidh maehstebe seamma vyörtogs hoksem faalehtidh guktie kriebpesjamme, Jarnjen primærhoksen (Centrum för primärvård) jarngeåejvie jñh ektiebarkoetjiereten åvtehke, Olle Christmansson, jeahta.

– Saemiej eatneme njieljie eatnamidie juakasovveme. Gosse dah eatnemh ektesne berkieh buerie hoksem saemide faalehtidh aaj bætije biejjide buerie, SANKS åejvie Gunn Heatta jeahta.

KÄLLA:
PRESSINFORMATION FRÅN
REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Samverkan om samisk hälsa

Region Jämtland Härjedalen har länge önskat ett samarbete med norska SANKS; Samiskt nationellt kompetenscenter för psykisk hälsa. Nyligen undertecknades avtalet.

Syftet är att utveckla vården när det gäller psykisk ohälsa bland samer. Kulturförståelse och språkkunskaper behövs. Avtalets innehåll:

- Region Jämtland Härjedalen och SANKS kan remittera patienter inom psykiatri till varandra. Region Jämtland Härjedalen kan begära stöd från SANKS i vården av samiska patienter inom primärvården.
- SANKS kan hjälpa Region Jämtland Härjedalen att utbilda medarbetare i samisk kultur och hälsa.
- Parterna kan samverka för att utveckla vårdtjänster som riktar sig till den sydsamiska befolkningen.

Läs mer på www.sanks.no

Sáminuorra och kyrkan oeniga

Per Jonas Partapuoli.

Sáminuorra har, för att man inte fått gehör för sina krav på förbättringar, brutit samarbetet med Svenska kyrkan kring samiska konfirmandlägret.

– Jag kan tänka mig ett fortsatt samarbete, men då på lika villkor. Vi har inte stängt några dörrar, säger Per Jonas Partapuoli, Sáminuorras ordförande.

Det var i slutet av januari Sáminuorra meddelade att man avbryter samarbetet med Svenska kyrkan kring det samiska konfirmandlägret – där ungdomsorganisationen varit delaktig sedan slutet av 1980-talet.

– För oss är det viktigt att vara ärliga, och därför måste vi nu visa rött kort. Det är tråkigt att det gått

så långt. Men vi känner inte att vi är där på lika villkor, säger Partapuoli.

BRISTANDE KUNSKAP

Efter problem kring lägret 2014 har Sáminuorra och Svenska kyrkan fört samtal hela hösten. Kritiken har dels handlat om att man inte blir lyssnad till, dels om bristande samisk kompetens i lägerledningen.

Biskop Hans Stiglund, Luleå stift, har sagt att han förstår kritiken och att kyrkan inför årets läger satsat på utbildning och på samisktalande präst. Dessa åtgärder räcker inte, enligt Per Jonas Partapuoli.

KRITIK KAN KOMMA

– Sáminuorra har varit en garant för det samiska i konfirmandlägret. Att vi nu brutit samarbetet har mötts av ett brett stöd bland unga samer och deras föräldrar. Men vi misstänker att det också kan komma kritik mot att vi nu inte kan hålla koll på det samiska i lägret.

Hans Stiglund säger (20 februari) att någon kontakt inte tagits med Sáminuorra sedan organisationen bröt samarbetet. Stiftet rekryterar nu annan ledarkompetens med samisk bakgrund och kunskap. Men, säger han, stiftet har inte stängt någon dörr.

– Det finns många tillfällen där det kommer att vara naturligt för stiftet att arbeta tillsammans med Sáminuorra, säger Stiglund.

URBAN ENGVALL

Gielese – språkapp fra Aajege

I samarbeid med Divvun-gruppa ved Norges Arktiske universitet i Tromsø har Aajege utviklet en app (nedlastbart program) til bruk for smarttelefoner og lesebrett.

Her kan man gjennom et enkelt

billedspill lære sørsamiske ord og uttrykk. Det gode med denne appen er at man også får høre ord og uttrykk uttalt.

Gielese er temabasert og består av til sammen 9 tema: *Dyjrh jñh eatneme/*

Dyr og natur, Taalh/Tall, Jiehtesh/Setninger, Beapmoeh/Mat, Gåetesne/I hjemmet, Tsåahka/Klokka, Åare-dæjja/Ansiktet, Kråahpe/Kroppen, Heelsedh/Å hilse.

Gielese kan lastes ned fra Google Play eller Appstore. Les mer på www.aajege.no.

EINAR BONDEVIK

Gie jih gusnie ároeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Ordförande: Sylvia Sparrok, tel 0647-352 40.

e-post: syllan3@hotmail.com

Handläggare för samiska frågor: Kaisa Huuva, Svenska kyrkan,

751 70 Uppsala, tel 018-16 95 00,

e-post: kaisa.huuva@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt församlingsarbete i Härnösands stift

Kontakta Härnösands stift, Box 94, 871 22 Härnösand,

tel. 0611-254 00, e-post: harnosand.stift@svenskakyrkan.se

Samiska krisnätverket

tel: 063-10 12 30 fredagar och söndagar mellan klockan 20 och 24.

Norge

Samisk kirkeråd Generalsekretær: Tore Johnsen, postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, telef 23 08 12 00, e-post: tore.johnsen@kirken.no.

Leder: Anne Dalheim

Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:

Linn Ellen Bientie Sivertsen

Saemien ålmegeaerie SÅR/

Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no

epost: monica.kappfjell@kirken.no

Leder: Sigfred Jåma, e-post: shjaama@hotmail.no

medlemmer: Oddvin Leine Bientie, Nils Tonny Bransfjell,

May Jönsson og prest Einar Bondevik.

Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien ålmegea beajjetje áejvie /

daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell, telef 993 49 477,

Gløttvegen 2, 7750 Namdalseid

e-post: monica.kappfjell@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Bondevik,

Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 539 02

e-post: prest@samiskmenighet.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson 7898 Limingen, mobil 994 88 827,

e-post: diakon@samiskmenighet.no

Leder trosopplæring: Toamma Bientie

Vikar: Margrethe Kristin Leine Bientie

Grendavegen 8, 7370 Brekkebygd

mobil: 412 88 227, e-post: meerke@kirken.no

Jon Henrik direkt till final

Nog var det på tiden att vi fick lite jojk i Melodifestivalen, skriver Dagens Nyheter's Hanna Fahl efter deltävlingen i Östersund. Hon fortsätter: "... en bisarrt överlastad scenshow där änglar i kedjor trängdes med ett maniskt dansande par, en eldstad i plast, ett träd, en man med trumma och nedsing-

lande snö. Är det bra? Nja. Men rätt oemotståndligt ..." Dansen ifråga är en sydisdans med Nils Jonas Persson och Jannie Staffansson. Änglarna kanske, enligt Jon Henrik, gestaltar fjällviddens och norrskensets sång. Den 14 mars är det final i Stockholm.

Fler samiska texter finns på

www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift

(klicka på Flerspråkig kyrka)

www.svenskakyrkan.se

(klicka på Kyrka och samhälle, Flerspråkig kyrka)

www.samiskmenighet.no

Daerpies Dierie

Sydsamisk kirkeblad • Sydsamiskt kyrkblad

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge

Telefon (mobil): 0047 474 539 02

e-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktör och ansvarlig utgivare:

Einar Bondevik, adress ovan.

Biträdande redaktör Urban Engvall,

Brån 101, 870 32 Ullånger, tel 070-344 08 82,

E-post: urban.engvall@svenskakyrkan.se

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år och har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd, Sametinget i Norge och Svenska kyrkan.

Prenumeration under 2015: 140 kronor.

Avgiften betalas när faktura kommer.

Adressändring och prenumeration

Prenumerations- och adressfrågor hanteras av

tidningens distributör Nordic Gateway,

e-post: produktion@nordic-gateway.se

Grafisk form & repro:

Berling Press AB.

Tryck: V-TAB, Örebro.

**Texter och bilder till
nummer 2 2015 av Daerpies Dierie
skickas senast 6 maj till
urban.engvall@svenskakyrkan.se**

Längtan efter skare

*Jag längtar efter skare
efter snö som bär
över fjäll och myr
då färden är en fröjd
och skidorna sjunger
mellan stavarnas taktslag*

*I mitt hjärta bor du syster
och du min bror
som aldrig fått prova skaren
som aldrig värmts
av frihetens vindar*

BO LUNDMARK

Følelser

”Store gutter gråter ikke”, heter det. Men hvorfor gråter ikke store gutter?

Mange vegrer seg for å vise sine følelser. Flere er blitt opplært til at det ikke er så bra. Noen har i sin barndom opplevd å bli avvist av sine omgivelser når de gråter eller er frustrerte. Andre igjen har kanskje fått kjeft eller blitt latterliggjort når de viser sin iver og glede. De har opplevd at det er forbudt og dumt å vise sine følelser – og at det vitner om svakhet. Løsningen har vært å forsøke å skjule disse følelsene.

Kanskje har du det på samme måte: At du i likhet med de store gutter ikke gråter?

Da vil jeg be deg om å stoppe opp litt og tenke på Jesus, den sterkeste som jeg vet om. Bibelen forteller at han faktisk hadde følelser. Og ikke minst: han hadde mot til å vise dem også:

- Han gråter (Lukas 19.41, Johannes 11.35)
- Han er glad (Johannes 11.3, 11.5)
- Han blir bedrøvet (Markus 3.5)
- Han blir harm (Markus 3.5, 10.14)
- Og dessuten: Han blir fylt av angst når han står overfor døden på korset (Markus 14.33).

For meg er dette gode eksempler på at Jesus var et helt menneske – helt på linje med oss. Og jeg mener at vi har mye å lære av Jesus på dette området: Han hadde følelser. Og han levde ikke i den villfarelsen at det tyder på svakhet å være åpen om det – eller at det på noen måte skulle være forbudt. Han hadde derimot skjont at styrken nettopp ligger i dette at du tør å vise fram dine følelser overfor omgivelsene.

Jon Monsen ved Universitetet i Oslo, som er forsker i forhold til følelser, har identifisert 16 grunnfølelser. De er: irritasjon og sinne, tristhet og fortvilelse, nærhet og hengivenhet, positive følelser mot selvet, interesse og iver, velbehag og glede, aktiverende redsel og frykt, misunnelse og sjalusi, seksuell lyst, hemmende redsel, sjenanse, flauhet og skam, dårlig samvittighet og skyldfølelse, forakt, vemmelse og avsky, emosjonell smerte og overraskelse.

Selv har jeg hatt vanskeligheter med å innrømme mine følelser overfor andre. I godt voksen alder laget jeg diktet ”Kampropet til meg selv”.

Det lyder slik:

Våg å være ærlig.

Våg å være sann.

Våg å leve livet slik du ønsker, vil og kan.

Våg å stå der naken.

Våg å vise deg fram.

Våg det skjøre, enkle livet.

Det er da at du er mann.

Min egen livserfaring gjør derfor at jeg kan være enig med psykologspesialist Sondre Risholm Liverød som skriver følgende på webpsykologen.no:

”Det ser ut som om god livsmestring og livskvalitet handler om å legge merke til, tåle, forstå, bruke og uttrykke sine følelser.”

Akkurat slik som Jesus gjorde! Tenker jeg.

TEKST OG FOTO:
LARS JOHNSEN

Bijbeleteekste

¹² Ij naan joekehts juvdlassjen jïh grekeren gaskoeh. Dej lea seamma Åejvie jïh dïhte jïjtse veljeste vadta gaajhke-sidie gïeh sutnjen tjåarvoeh.

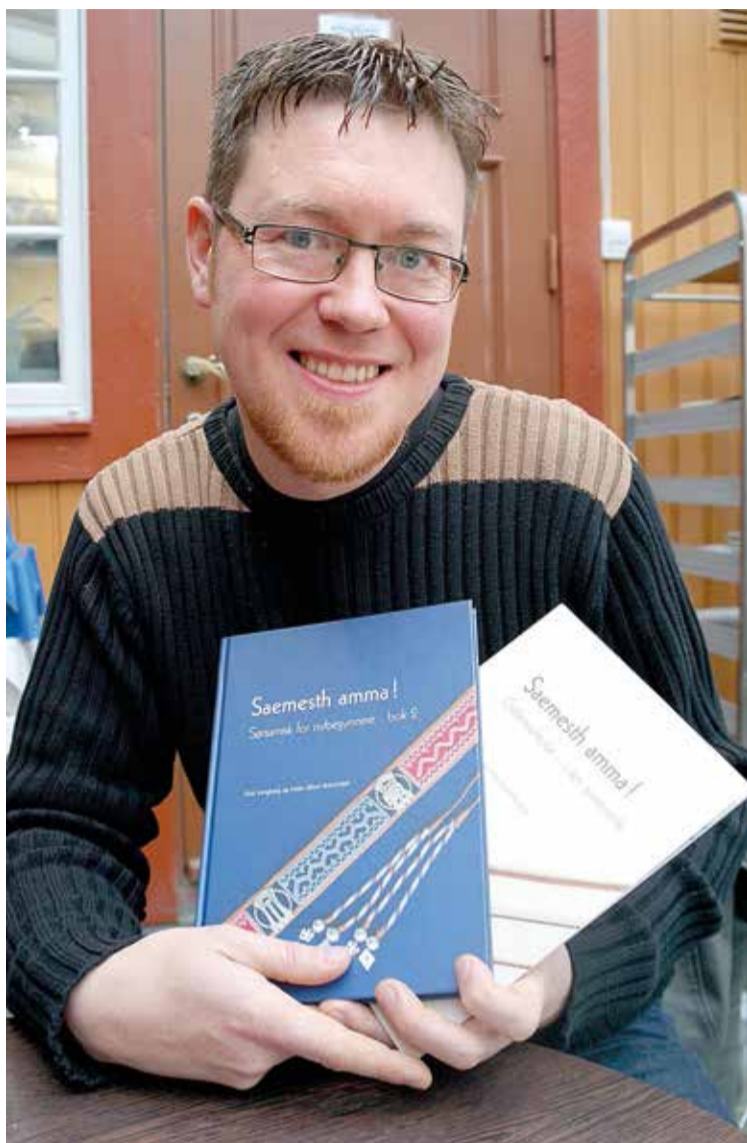
¹³ Fiereguhte gie Åajvan tjåarve, gorredåvva.

¹⁴ Guktie maehtieh Jupmie-lasse rohkelidh gosse eah disse jaehkieh? Jïh guktie maehtieh disse jaehkedh gosse idtjin maam dan bijre govleme? Jïh guktie maehtieh dan bijre govledh gosse ij gie sååreme? ¹⁵ Jïh guktie maehtieh saerniedidh gosse eah leah raajesovveme? Joe tjaalasovveme: *Hearlohke dïjreguedtijen daltesh govledh gosse vaeriem båata roehten ...*

¹⁷ Jaahkoe gujht saerniedimmie Kristusen baakojste båata.

Pöövlen prieve Romen åålmegasse/Paulus' brev til romerne 10,12-15.17

Harald hearra

Harald Hauge hearrine Plassjesne barkeminie. Åtna luste årjelsaemien gielem lieredh.

Harald Hauge eadtjohke årjelsaemien gielem lohkedh. Åtna luste ovmesse gielem lieredh. Madtjelosti gosse bæspa Tor Singaas fiereguhte hearride stilli saemiengieline bueriesjugniedidh.

Harald Hauge hearrine Plassjesne barkeminie. Åarjede Plassjesne fuelhkine juhtieji. Idtji jijnj saemien kultuvren bijre daejrieh. Dellie Aajegen gielem-kuvjesne eelki. Jijnjem liereme, nov amma tuhtjie daerpies saemien gielem gærhkosne soptsestidh.

”mijjen” gielem! Mijjeh tjoerebe viehkesjadtedh, guktie almetjh doestebe dovne goltelidh jñ soptsestidh. Gielem hov kultuvren lihke, numhtie almetjh maetie saemien kultuvrine aaj aahpenidh, Hauge jeahta.

TEKSTE JÏH GUVVIE:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

SOJJEHEMINIE

Hauge gellie gielemde maahta. Haralden eejttegh misjonærine Japanisnie barkigan. Numhtie dovne japaanen jñ englaanten gielemde liereme. Dellie hov aelkebe årjelsaemien gielem lieredh. Vijnje jaepieh mænngan voestes kuvjesne Aajegisnie. Dan mænngan dihte jaarhkeme. Tuhtjie hijven grammatigkem lohkedh. Numhtie åtna luste baakoeh sojjetidh.

GIELEM NÆNNOESTIDH

Hauge madtjelosti gosse mijjen bæspa Tor Singaas hearride stilli åålmegeg saemiengieline bueriesjugniedidh.

– Mijjeh hearrah tjoerebe viehkiehtidh saemien gielem nænnoestidh. Mijjeh tjoerebe viesiehtidh saemien gielem

Prest på sørsamisk kurs

Harald Hauge er prest på Røros. Han har gått på flere kurs for å lære seg sørsamisk. Han kan flere språk og synes det er interessant å fordype seg i grammatikk. Han syns det er viktig at også kirkelig ansatte jobber for å ivareta og styrke det sørsamiske språket. Han er godt fornøyd med at biskop Tor Singaas oppfordrer alle prestene i Nidaros bispedømme til å lyse velsignelsen på sørsamisk i gudstjenester.

Saemiej dajvese tjihtedin

Sverre Fjellheim (Plassje) guhkiem goerehtamme guktie saemiej dejpeli Rørosen dajvesne jieliejin. Jåvli åvtelen Fjellheim Åålesne håaloeji. Altese elkie Frode Fjellheim joejkesti.

Sverre Fjellheim goerehtamme guktie saemiej Rørosen dajvesne dejpeli juhtiejin. Gellie gærjah tjaaleme. Eadtjohke gosse håaloeminie.

Fjellheim soptseste jñ vuesehte guktie saemiej dej beeli bovtsigumie juhtiejin. Geerve saemide sjidti gosse laedtieh sieterh tseegkin. Laedtieh gujht ”vueptiestin” gogkoe hijven gåatome. ”Sjæhteles” sijjeh saemiej derhviegætiej jñ giedtiej lihke. Numhtie laedtieh kreekigumie böötin jñ dajvem ritniejin. Geerve tije saemide sjidti: tjoerin destie rjpmehd vuj tjuadtjaladtedh. Laedtieh lientjide hojedadtin.

Sverre Fjellheim elkie Frode Fjellheim. Dej gaskoeh guvviedæjja Ååleste, Jon Østeng Hov.

Lientjeh beetnegh saemijste kriebpesjin, jñ saemiej tjoeverin maeksedh. Numhtie gellie saemiej gielemde sjidtin. Fjellheim buerkeste guktie saemiej tjabrin. Vuesiehti guktie maethebe gærhkoegærjah jñ ovmesse gærjah lohkedh guktie båatsoesaemiej gaatoelin.

DAALETJE BIEJJIE

Sverre Fjellheim aaj soptseste guktie båatsoe-almetjh daelie

tjabreminie. Byöreme aaj altese voelpe Jon Østeng Hov, guvvieh viesiehtidh. Gosse guvvieh vååjnin, Frode Fjellheim spealadi jñ joejkesti.

Fjellheim eensie barkeminie jñ dihte joekoen væjkele håalodh. Dam saemiej jñ laedtieh daejrieh guktie böötin goltelidh.

TEKSTE JÏH GUVVIE:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Samer ble fortrent

Sverre Fjellheim (Røros) har i mange år fordypet seg i Rørossamisk historie. Han har også skrevet flere bøker om dette emnet. Fjellheim holdt foredrag i Ålen der han fortalte om dramatik og konflikter mellom bønder og reindriftssamer i Rørossamisk område. Han hadde også invitert med seg naturfotograf Jon Østeng Hov som viste bilder fra området. Det hele ble fint sammensatt med at Sverres sønn Frode Fjellheim (Trondheim) spilte og joiket.